

Ruunaus helpottaa oriin elämää

Kevään korvilla monen nuoren oriin hormonit alkavat hyrrätä ja omistaja alkaa miettiä ruunausta rauhallisemman elämän toivossa. Ruunaamiseen on toki muitakin syitä, eikä sitä pitäisikään ajatella pahana tai hevoselle ikävänä asiana. Hevonen tuskin myöhemmin murehtii menetettyä suvunjatkamiskykyään. Realistisesti ajatellen jalostusarvoa on vain harvoilla ja valituilla ja siksi ruunausta kannattaa vakavasti harkita. Ruunana elämä on leppoisampaa, kun hevosen ei tarvitse stressata tammoista oriin lailla. Myös työntekoon keskittyminen paranee useissa tapauksissa ja esimerkiksi tallipaikan löytyminen on helpompaa, samoin laumassa tarhaaminen ja laiduntaminen.

Kastraatiossa oriin kivekset, lisäkivekset sekä rauhaset poistetaan. Siemenjohtimet katkaistaan ja kivekset poistetaan pusseistaan. Lasertekniikalla ruunatessa myös kivespussit poistetaan. Toimenpiteen jälkeen hormonitaso alkaa laskea, toisilla nopeammin ja toisilla siihen voi mennä puolikin vuotta. Vanhana ruunatuilla tähän menee yleensä pidempään ja asiaan vaikuttaa myös tavaksi jääneet orimaiset käytöstavat. Se, huonontaako ruunaaminen kilpahevosen suorituskykyä, jalkaa mielipiteitä. Jos nopeustilaston kärjessä on enemmän oriita kuin ruunia, se ei riitä perusteluksi sille, että ruunaus aiheuttaisi hevosen hidastumisen. Ehkäpä kyse on siitä, että hyvät ovat hyviä, olivatpa ne oriita tai ruunia, ja ne parhaat on sitten jätetty ruunaamatta siitoskäyttöä ajatellen. Joka tapauksessa oriina ei kannata pitää lupaavaakaan varsaa, jos orimaiset tavat haittaavat keskittymistä. Sama pätee toki ratsuihinkin ja etenkin harrasteratsun ollessa kyseessä oriina pitämiseksi ei ole järkipöteitä. Vaikka ori olisikin järkevä ja hyväkäyttöksinen, jonakin kauniina päivänä ratsastuskentällä pääsee irti ori tai tamma, tai molemmat, ja vaaratilanne on valmis.

Ori tulee sukukypsäksi noin vuoden iässä. Joskus harvoin myös nuorempana, joten tämä tulee huomioida tarhausjärjestelyissä. Ruunaus voidaan suorittaa aikaisintaan vuosikkaana, mutta usein on hyvä odottaa hieman pidempään, noin puolitoista- tai kaksivuotiaaksi. Liian aikainen ruunaus voi vaikuttaa varsan kasvuun ja kehittymiseen.

Joissakin tapauksissa ori on ruunattava terveydellisistä syistä. Erilaiset kivesviat ovat hevosilla kohtalaisen yleisiä. Näitä voivat olla esimerkiksi nivustyrä, piilokives, kiertynyt kives tai kivistulehdukset. Kivesviat voivat haitata hedelmällisyyttä ja Suomen Hippos ry:n jalostusohjesäännön mukaan kivesvika voi kantakirjattaessa aiheuttaa oriin hylkäämisen.

Lasertekniikka helpottaa toipumista

Ruunaustapoja on erilaisia. Pääjako on ruunaaminen avoimena tai suljettuna. Avoimessa ruunauksessa ei yleensä sidota langalla siemennuoraa ja nuoran ympärillä olevaa vatsakalvon jatketta, jolloin nivustyrän vaara on suurempi kuin suljettuna ruunattaessa, kertoo ELT Olli Mäkelä Hyvinkään Hevossairaalasta.

Vanhemmilla oreilla nivuskanavan väljyys voi lisätä riskiä nivustyrään ja yli kolmevuotiaalle suositellaan ruunausta suljettuna. Avoimessa ruunauksessa kivespussin iho jätetään sulke-matta ja silloin tärkeä osa jälkihoitoa on verihyytymien poisto käsin ja suihkuttelemalla. Suljetussa ruunauksessa iho suljetaan ompelein, eikä leikkausalueella tällöin saa suihkutella. Laserleikkauksessa kivespussit poistetaan, jolloin infektion vaara pienenee. Suljettuna leikkaus tehdään aina klinikkaolosuhteissa yleisnukutuksessa. Mikäli nukutuksessa kaikki on sujunut hyvin, ruuna pääsee kotiin yleensä jo saman päivän aikana, Mäkelä ohjeistaa.

Ruunaus kotioiloissa rauhoitusaineen ja paikallispuudutteen avulla on kustannuksiltaan edullisin, mutta nykyisin jo harvinaisempi tapa. Kotona ruunaus tapahtuu joko hevosen seistessä tai tilojen sallien myös kaadettuna. Infektoriski on luonnollisesti suurempi kuin klinikalla. Myös tapaturmien mahdollisuus – sekä hevoselle että ihmisille – kasvaa. Kesä ja karpäset vaikeuttavat avohaavan paranemista, mutta laseria käytettäessä vuodenaikalla ei ole merkitystä. Kotona ruunaus ei ole mahdollinen, mikäli hevosella on piilokives tai taipumus nivustyrään.

Ruunauksen jälkeen ohjeistetaan ensimmäiseksi viikoksi karsinalepoa ja kävelytystä. Leikkausalueen lievä turvotus on normaalia. Pelkästään karsinaan ei tuoretta ruunaa sovi jättää. Kävelytystä ratsain ei suositella, mutta valjaissa ja taluttaen kävelytys on hyvää liikuntaa. Seuraavalla viikolla hevonen voi tarhata pienessä sairastarhassa, jossa ei pääse juoksemaan ja riehumaan. Kahden viikon kuluttua voi yleensä palata normaaliarkeen. Antibioottikuuria ei välttämättä määrätä leikkauksen jälkeen, mutta tämäkin on tapauskohtaista.

Täytyy kuitenkin muistaa, että kaikki leikkaukset ovat elimistölle stressaavia ja komplikaatioiden vaaraa ei voi sulkea pois, vaikka leikkaus olisi suoritettu kuin oppikirjoissa. Eläinlääkäriin tulee aina ottaa yhteyttä, mikäli turvotus on runsasta, haava vuotaa tai hevonen on kuumeinen tai kivulias.

Myös nukutuksessa on aina omat riskinsä. Komplikaatiot ovat kuitenkin ruunausten määrään nähden harvinaisia, joten niiden vuoksi ruunauspäätöstä ei kannata jättää tekemättä.

Teksti: Minna Svartsjö

Ei mennyt niin kuin Strömsössä

Heikki Huikea oli 5-vuotias suomenhevosratsu, ori. Kiltin luonteen ja helpon käsiteltävyyden ansiosta Heikin ruunaamisessa ei pidetty kiirettä, mutta viime elokuussa tuli viimein aika saada pallit pois päiväjärjestyksestä. Ruunaus suoritettiin klinikalla. Ensin rutiinitutkimukset, ja sitten nukkumattia suoneen. Meni muutama tunti ja ori Heikki Huikeasta oli tullut ruuna Heikki Huikea. Kun hevonen heräsi ja sai selvitelyä päänsä, lähdimme kotimatalle.

Yöllä kävin katsomassa Heikkiä ja aamulla kuuden aikaan teimme ensimmäisen kävelylenkin. Muutaman tunnin päästä otin Heikille talliin kaverin. Kaveri kävi maaten, ja niin teki Heikkikin. Olin helpottunut, koska hevonen malttoi levätä. Mutta sitten asiat alkoivatkin mennä pieleen. Heikki nousi pian ylös, kävi uudelleen makaamaan ja nousi taas ylös. Jo aikanaan Villivarsasta ammennetuilla opeilla tiesin, että nyt ei mennä käsikirjoituksen mukaan. Lähdimme kävelylle, Heikki kävi makaamaan kesken reissun, patistin sen ylös ja soitin tohtorille, että missä kohtaa saan huolestua koko rahalla. Päädyttiin jatkamaan kävelyä ja tilanteen seuraamista.

Vein Heikin talliin. Se kävi välittömästi makaamaan ja kierahti selälleen. Patistin Heikin taas ylös ja kävelylle, soitin taas tohtorille. Seuraava osoite olisi Hyvinkään hevossairaala ja niin pian kuin mahdollista. Soitin isälle, siskolle ja Heikin omalle ihmiselle Hannalle, ja ilmoitin tilanteesta myös Hyvinkäälle. Minuutit olivat ainakin vuoden mittaisia.

Heikki oli kipeä, eikä se olisi tietenkään halunnut lähteä. Jonkin sortin väkipakolla tuo yli 160-senttinen ja reilu 500-kiloinen kaveri nostettiin kyytiin. Sisko matkustaisi hevosen kanssa trailerissa, ja puhelinyhteys ohjaamoon pidettäisiin auki.

Pääsimme etenemään kilometrin ennen kuin rysähti. Kun sain oven auki, kuulin vain siskon huutoa. Ryntäsin kopille ja tempasin oven auki. Heikki makasi selällään kopin pohjalla etujaloillaan hui-toon, ja sisko taituroi jossain kopin rakenteissa. Kesti pari sekuntia ennen kuin tajusin tarrata siskoon kiinni ja tempaista hänet ulos trailerista. Villivarsassa ei koskaan kirjoitettu, miten tällaisesta tilanteesta selvitettäisiin eteenpäin...

Soitin taas Hyvinkäälle, voidaanko tuoda hevonen katolaan, suosittelivat sen nostamista... Alkoi melkoinen puhelu-

ralli kaikille mahdollisille ja mahdottomille eläinlääkäreille. Joku olisi saatava paikalle rauhoittamaan hevonen ja antamaan sille kipulääkettä, mutta ketään ei tavoitettu. Tilanne olisi saattanut olla vähän kesympi, jos koppi olisi ollut edes aavistuksen uudempi. Vuoden -86 PA-RI- trailer ei sitten niin vaan purkaudukaan osiksi. Olisipa ollut helppoa irrottaa etupuomi, avata silta ja pyytää hevosta nouse-

maan. Mutta ei. Puomi irtosi kyllä keskipalkista, muttei sivulta. Sen olisi voinut laskea alas, mutta Heikki toimi esteenä. Ja mikäli hevonen olisi yrittänyt nousta, olisi puomi todennäköisesti lävistänyt sen. Ylöspäin puomia ei saanut.

Ajoimme kilometrin verran eteenpäin ystävän pihaan. Hevonen pitäisi vetää ulos. Millä voimalla ja millä välineillä, kysyn vaan... Kivulias hevonen sai myös rajuja potkukohtauksia. Sisko ehdotti, että soitettaisiin VPK paikalle. Siinä kohtaa ajattelin, että joo soita vaan, niin minä soitan joulupukille. Mutta kuinka väärässä olinkaan. Sekalainen seurakunta paikallisen VPK:n "poikia" saapui paikalle kuin pelastavina enkeleinä. Sitten vierivätkin jo taas kyyneleet, kun ajattelin, että he ovat tulleet vapaaehtoisesti auttamaan minun Heikkiäni. Kopin saisi rikkoo vaikka kuinka moneen osaan, kunhan hevonen ja auttajat säilyisivät vahingoittumattomina. Uusi kuljetuskalusto oli jo tilattu paikalle.

VPK:n pojilla oli omat kanavansa, ja he saivat paikallisen eläinlääkärin paikalle. Hän tutki tilanteen, antoi Heikille rauhoittavaa ja kipulääkettä. Hevonen oli puolittain ulkona etuovesta, ja niin käsittämättömältä kuin se nyt tuntuukin, niin sitä kautta se myös saatiin ulos. Heikki nousi jalkeille lähes naarmuttomana. Eläinlääkäri tarkasti sen kunnon ja antoi toivoa, sanoi sen kyllä kestävän matkan Hyvinkäälle.

Ja taas sitä mentiin. Pääsimme perille, ja siinä vaiheessa helpotti jo tieto, että Heikki saisi kaiken mahdollisen avun ja kivunlievityksen. Tutkimuksia, faktoja, todennäköisyyksiä, euroja ja taas todennäköisyyksiä. Eläinlääkäri jaksoi vastata samoihin kysymyksiin uudelleen ja uudelleen. Hän ymmärsi heti, mikä hevosen arvo meille oli. Rahassa mitattuna vähän, mutta ystävänä mittaamaton.

Ultrassa kävi selväksi, että suolta on kivespussissa. Jos se on kuolioitunut ja poistetaan tai jos se ei ole kuolioitunut... Nyt olimme siinä vaiheessa, missä tehdään VAIKEITA päätöksiä. Päädyimme leikkaukseen, sillä se antaisi lisätietoa, ja voisimme päättää, kannattaako jatkaa. Ikään kuin varmuudeksi hyvästelimme Heikin. Rutistin Heikkiä ja sanoin, että tuttuja on odottamassa kun hän herää, missä sitten herääkin.

Tulee puhelu leikkauksesta. Kuolioitunutta suolta on 4 metriä. Taas mietitään mitä tehdään, mutta todennäköisyys selviytyä ei laske. Leikkausta voidaan siis jatkaa ja katsoa, mikä tilanne on vatsaontelon puolella. Leikkaus jatkuu ja mitään ei kuulu. Se on varmaan hyvä.

Kahdelta yöllä herään puhelimen ääneen, enkä halua vastata. Eläinlääkäri on pahoillaan, ja kertoo, että Heikki ei jaksanut. Leikkaus oli ollut pitkä, eikä Heikki ollut jaksanut heräämössä nousta edes rintansa päälle. Eihän se kärsinyt tai tuntenut kipua, minun oli saatava tietää. Ei kärsinyt eikä tuntenut kipua. Heikki Huikea taisteli ja lähti sitten saappaat jalassa.

Eikä kukaan tehnyt mitään väärin. Aina ruunauksesta Hyvinkään heräämööseen asti, kaikki, mitä oli mahdollista tehdä, tehtiin. Heikin ruunaaminen olisi jäänyt tekemättä ainoastaan, jos lopputulos olisi ollut ennalta tiedossa. Mutta elämä vaan joskus on tällaista, ja ne erittäin epätodennäköiset komplikaatiotkin sattuvat joskus omalle kohdalle.

Kiitos Heikki Huikea! Ja kiitos isä, Mikko, Hansu, eli Ilmari Hiidenheimo, Kosken VPK, Hyvinkään Hevossairaala ja etenkin eli Jonna Jokisalo.

Aino-Maija Aarnikoivu

